

МОНІТОРИНГ МЕТОДИК ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Здійснено критичний аналіз зарубіжної практики оцінки вартості підприємства та визначено напрями облікового забезпечення даного процесу в рамках реалізації вартісно-орієнтованого підходу до управління

Постановка проблеми. Визначальними факторами, які впливають на точність визначення вартості підприємства, яка за умови використання вартісно-орієнтованого підходу до управління, є основним критерієм оцінки ефективності діяльності управлінського персоналу та функціонування суб'єкта господарювання в цілому, є наявність повного комплексу необхідної інформації та науково обґрунтованої методики оцінки. При цьому, зміст інформації, що використовується в процесі оцінки, варіює в залежності від особливостей методики визначення вартості, що застосовується. У зв'язку з цим, знання методики є необхідним для правильного формування запитів до інформаційних систем об'єкта оцінки, в першу чергу до бухгалтерського обліку. Одночасно варто зазначити, що при застосуванні вартісно-орієнтованого підходу до управління оцінка вартості підприємства є одним із ключових етапів його реалізації. Переважна більшість існуючих методик розроблено переважно для зовнішніх експертів, що зумовлює проблему необхідності їх адаптації під внутрішніх суб'єктів оцінки як основи визначення ефективності управлінських дій та реалізації мотиваційної політики відносно працівників структурних підрозділів підприємства як генераторів його вартості. При цьому дані методики повинні бути орієнтовані на достовірну оцінку й приросту вартості (додана вартість) як синтезуючого показника ефективності управління матеріальними та нематеріальними складовими вартості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Теоретичним та методологічним проблемам оцінки вартості підприємства в рамках реалізації вартісно-орієнтованого підходу до управління приділяли увагу наступні дослідники: Т. Коупленд (T. Coplend), Т. Коллер (T. Koller), Дж. Муррін (J. Murrin), Д. Янг (D. Young), С. О'Бурн (S. O'Byrne), Г. Рюан (H. Ryan), Е. Трехен (E. Trahan), Н. Леєрс (N. Leersa) [8], А. Холлер (A. Holler), Р. Морін (R. Morin), А. Смельянов, Є. Шакіна, Д.Л. Волков, Т. Момот [1] та ін.

Мета дослідження. Задля розробки методики визначення вартості підприємства, що зможе застосовуватися внутрішніми суб'єктами оцінки, а також з метою конкретизації змісту інформації, яка повинна надаватися системою бухгалтерського обліку для оцінки вартості підприємства, а також конкретизації змісту інформації, яка може бути отриманою із інших джерел, проаналізуємо методики оцінки, що застосовуються провідними зарубіжними компаніями, які займаються наданням консультативних послуг у сфері корпоративних фінансів а саме консалтингових компаній США Patton&Associates, LLC, Valuation Services, LLC, American Business Appraisers, LLC та російської консалтингової та оціночної компанії ПАТ АКЦ "Департамент професійної оцінки".

Викладення основного матеріалу. Дослідження спрямуємо на аналіз стадій процесу оцінки вартості підприємства, які виділяються вищезазначеними консалтинговими компаніями (табл. 1).

Таблиця 1. Стадії процесу оцінки вартості підприємства: систематизація підходів консалтингових компаній

Назва стадії процесу оцінки вартості підприємства	Країна/ Назва компанії				Кількість разом
	США			Російська Федерація	
	Patton&Associates, LLC [13]	Valuation Services, LLC [3]	American Business Appraisers, LLC [12]	ООО АКЦ "Департамент професійної оцінки" [4]	
Початкова зустріч із клієнтом	+	+	+	+	4
<i>З'ясування:</i>					
– галузевої приналежності підприємства;	+		+	+	3
– цілей оцінки вартості підприємства;	+		+	+	3
– розміру підприємства	+		+	+	3
Укладання договору на проведення оцінки	+	+	+	+	4
<i>В якому передбачається:</i>					
– дата на яку, повинна бути здійснена оцінка;			+	+	2
– розмір винагороди;			+	+	2
Збір інформації	+	+	+	+	4
<i>Яка включає:</i>					
– інформацію, отриману від замовника			+		1
– інформацію про ситуацію в галузі			+		1
– інформацію про економічну ситуацію в країні			+		1
– інформацію фінансового ринку			+		1
Відвідування об'єкта оцінки			+		1
Інтерв'ю з управлінським персоналом			+		1
Аналіз інформації		+		+	2
Прогнозування		+			1
Вибір методів оцінки вартості підприємства	+	+	+	+	4
Оцінка вартості підприємства	+	+	+	+	4
Складання звіту про вартість підприємства	+	+	+	+	4
Передача звіту замовнику	+	+	+	+	4

Консалтингові компанії, методики оцінки вартості підприємства яких розглядаються, виділяють наступні етапи процесу оцінки: початкова зустріч з клієнтом, укладання договору на проведення оцінки; збір інформації; аналіз

інформації; безпосередня оцінка вартості підприємства; формування звіту про вартість та його передача.

На першій стадії процесу оцінки вартості підприємства – початкова зустріч із замовником, виконавець ознайомлюється із цілями проведення оцінки, типом вартості,

який необхідно визначити, строками виконання та визначення власної спроможності виконати поставлене завдання. Так, оцінка вартості підприємства компанією Patton&Associates, LLC [9] здійснювалася з метою визначення ефективності діяльності структурного підрозділу корпорації, Valuation Services, LLC [11] та American Business Appraisers, LLC [5] з метою стратегічного планування майбутньої діяльності підприємств, що підлягають оцінці, ООО АКЦ "Департамент професійної оцінки" [2] – з метою прийняття управлінських рішень. У всіх розглянутих випадках визначається ринкова вартість.

Щодо вартості послуг з оцінки вартості підприємства, то її розмір є досить суттєвим. Так, вартість послуг компанії Patton&Associates, LLC [7] становить від 2,400 до 7,500 дол. Формування ціни

Таблиця 2. Інформація, необхідна для оцінки вартості підприємства: систематизація підходів консалтингових компаній

Інформація	Назва підприємства			
	ООО АКЦ "Департамент професійної оцінки" [2]	Patton&Associates, LLC [9]	Valuation Services, LLC [11]	American Business Appraisers, LLC [12]
Загальна інформація про підприємство	+	+	+	+
– найменування;	+	+	+	+
– місце розміщення;	+	+	+	+
– вид діяльності;	+	+	+	+
– організаційно-правова форма	+	+	+	+
Продукція, послуги, які виробляються (надаються)	+	+	+	+
– номенклатура;	+		+	+
– якість				+
Виробничі потужності		+	+	
– місце розміщення		+	+	
Конкуренція		+	+	
– списки основних конкурентів;		+	+	+
– ринкові частки		+	+	+
Працівники та управління		+	+	+
– кількість працівників		+	+	+
– досвід, кваліфікація		+	+	+
– розмір заробітної плати та премій				+
Структура капіталу	+	+	+	
Клієнти			+	+
– список основних клієнтів, залежність від них			+	+
– задоволеність клієнтів				+
Постачальники			+	+
– список основних постачальників				+
Очікування щодо майбутньої діяльності	+		+	+
Фінансовий стан	+	+	+	+
Ринок	+	+	+	+
Галузь		+	+	+
Економічні умови	+	+	+	+
Законодавство			+	

Інформації, необхідна для визначення вартості підприємства є як внутрішньою, так і зовнішньою відносно об'єкта оцінки. Внутрішня інформація стосується безпосередньо особливостей суб'єкта господарювання, вартість якого оцінюється, його фінансового стану та результатів діяльності, зовнішня – економічних умов, що склалися в країні розташування, ситуації в галузі, законодавства, що регулює діяльність підприємства.

Так, інформаційний запит компанії American Business Appraisers, LLC [5], який був сформований при оцінці вартості ABC Communication, Inc передбачає необхідність надання:

– копій фінансової звітності за 5 останніх років, які передують даті оцінки, копії проміжної фінансової звітності у тому випадку, якщо оцінка проводиться не в кінці звітного періоду. При цьому, для Балансу необхідно є розшифровка наступних статей – інші активи, інвестиційна нерухомість, кошти на депозитних рахунках, інші зобов'язання; для Звіту про фінансові результати – собівартість реалізованої продукції, інші доходи, інші витрати;

– копії Декларацій з податку на прибуток за останні 5 років;
– довідка щодо нарахованої амортизації за кожним видом активів за останній рік;
– довідка щодо операцій з пов'язаними сторонами;

залежить від 7 факторів: використання інформації щодо операцій з компаніями-аналогами, кількість сторінок, на яких описується специфіка підприємства, що оцінюється, додаткова інформація щодо опису галузі, економічної ситуації в країні, аналізу ризикованості діяльності, наявності фінансових прогнозів, порівняння діяльності підприємства з галузевими нормативами, кількості методів оцінки, що застосовуються.

На наступній стадії відбувається збір необхідної інформації. Систематизація інформації, що використовується у процесі оцінки вартості підприємства консалтинговими компаніями за основними напрямками наведена у табл. 2.

– копії установчих документів;
– копії договорів (франчайзингових, лізингових, договорів з постачальниками, покупцями, пенсійні плани);
– довідка щодо активів, які не використовуються в операційній діяльності;

– довідку, що містить розшифровану інформації щодо дебіторської та кредиторської заборгованості (за найменуваннями (дебіторів, кредиторів, строками погашення заборгованості);

– довідку, що містить інформації щодо переоцінки основних засобів за справедливою вартістю;

– довідка, що містить інформацію про інтелектуальні активи;

– прогнози стосовно майбутньої діяльності підприємства [5, с. 1-12].

Переважає більша частина вищенаведеної інформації генерується бухгалтерським обліком.

Крім інформаційного запиту, компанією American Business Appraisers, LLC [6] передбачено необхідність надсилання управлінському персоналу анкети, яка містить ряд запитань щодо організаційної структури підприємства, управлінського персоналу, продукції (послуг), що виробляється (надаються) компанією,

маркетингової політики, операційної діяльності, фінансового стану, очікування щодо майбутньої діяльності, а також передбачає необхідність здійснення SWOT аналізу.

Розглянемо детальніше зміст інформації розкриття якої передбачено даною анкетою за вищезкресленими напрямками (табл. 3).

Таблиця 3. Зміст інформації, необхідної для оцінки вартості підприємства, розкриття якої передбачено анкетою підготовленою American Business Appraisers, LLC [6]

Напрямок	Зміст інформації
Організаційна структура Управлінський персонал	Найменування підприємства, його місця розташування, форма організації, дата створення Загальна кількість працівників, розмір їх заробітної плати, очікування щодо зміни розміру заробітної плати, наявність працівників, які отримують заробітну плату, однак фактично не працюють, наявність трудових договорів строк дії яких закінчується через 3 роки, імена, ключових управлінських фігур, кількість відпрацьованих годин протягом тижня, частка власного капіталу, що їм належить (у випадку наявності), розмір компенсацій, виплачених власникам понад встановлені норми, наявність ключових фігур від яких залежить успіх бізнесу, витрати на заміну персоналу
Продукція та послуги	Номенклатура продукції, послуг, частка доходу від реалізації кожного виду продукції послуг в загальному доході підприємства, темп зростання доходу в розрізі кожного виду продукції, переваги, недоліки кожного виду продукції у порівнянні з конкурентами, наявність патентів, ліцензій на виробництво певних видів продукції, економічні факторів, які впливають на продажі
Маркетингова політика	Методи реклами, які застосовуються підприємством, частка витрат на кожен вид реклами в загальній сумі витрат, список основних клієнтів, частка доходу отриманого від кожного клієнта в загальній сумі доходів, список основних конкурентів, їх частки на ринку, сильні та слабкі сторони підприємства у порівнянні із конкурентами, канали розподілу виготовленої продукції, політика ціноутворення, залежність політики ціноутворення від конкурентів
Операційна діяльність	Розмір структурних підрозділів підприємства, виробнича потужність, наявність права власності на основні засоби, наявність застарілого обладнання, наявність обладнання, що не використовується у господарській діяльності, наявність потреби в оновленні обладнання, список ключових постачальників, залежність від постачальників
Фінансовий стан	Опис будь-яких незвичайних статей фінансової звітності, надзвичайних доходів, витрат, плани щодо капітальних інвестицій, короткострокові кредити (термін погашення, відсоткова ставка), довгострокові кредити (термін погашення, відсоткова ставка)
Очікування щодо майбутньої діяльності	Очікування щодо % зростання доходу від реалізації, прибутку, очікування щодо темпів зростання у порівнянні із середньогалузевими

Джерело: аналітичні дані бухгалтерського обліку.

Щодо зовнішньої інформації, то для її отримання зарубіжними компаніями використовуються статистичні бази даних.

Зокрема, компанія Valuation Services, LLP використовує наступні джерела зовнішньої інформації: Business Statistics – містить інформацію щодо галузевої статистики, премій за ризик, Standard&Poor's Industry Survey – щодо економічного середовища в галузі, галузевих тенденцій, коефіцієнтів, статистичних показників, Standard&Poor's Trends&Projection – прогнозованих макроекономічних показників, Ibbotson Associates' Stocks, Bonds, Bills and Inflation Yearbook – доходності акцій, облігацій, рівня інфляції, Mergerstat Review – операцій злиттів та поглинань, Standard&Poor's Register Corporations, Directors and Executives – місце розташування, виконавчих директорів корпорацій включених до індексу Standard&Poor's [11, с. 5]. Переважна більшість даних баз підготовлена іншими консалтинговими компаніями, тому доступ до них є платним.

Крім збору зовнішньої та внутрішньої інформації необхідної для оцінки вартості підприємства шляхом надсилання інформаційного запиту та використання зовнішніх баз даних, компанією American Business Appraisers, LLC передбачено безпосередній виїзд на об'єкт оцінки з метою ознайомлення із виробничими потужностями та з'ясування всіх незрозумілих моментів внаслідок проведення опитування управлінського персоналу.

Після збору необхідної інформації здійснюється її детальний аналіз, шляхом розрахунку груп фінансових та нефінансових показників, визначення тенденцій їх зміни та впливу даних змін на фінансовий стан та результати діяльності підприємства, що підлягає оцінці та, відповідно, на його вартість.

У всіх розглянутих методиках оцінки вартості компаній в першу чергу передбачено здійснення саме аналізу групи нефінансових показників. Перелік нефінансових показників, необхідність обчислення яких передбачена методиками оцінки вартості підприємства, що аналізуються наведений у табл. 4.

Таблиця 4. Перелік нефінансових показників, які використовуються при оцінці вартості підприємства: систематизація підходів консалтингових компаній

Показник	Назва компанії				Кількість разів
	ООО АКЦ "Департамент професійної оцінки" [2]	Patton & Associates, LLC [9]	Valuation Services, LLC [11]	American Business Appraisers, LLC [13]	
Кількість працівників		+	+	+	3
Вікова структура працівників				+	1
Рівень освіти працівників				+	1
Кількість працівників на одного клієнта				+	1
Кваліфікація працівників		+	+	+	3
Досвід роботи		+	+	+	3
Плинність кадрів		+		+	2
Обсяг виробництва	+			+	2
Номенклатура продукції (послуг)	+	+	+	+	4
Кількість патентів, ліцензій				+	1
Якість виготовленої продукції (послуг)		+	+	+	3
Строк корисного використання основних засобів	+		+		2
Частка ринку		+		+	2
Кількість основних конкурентів			+	+	2
Ринкова частка основних конкурентів		+	+	+	3
Обсяг виробництва основних конкурентів		+	+	+	3
Кількість випущених в обіг акцій	+	+	+	+	4
Лояльність клієнтів				+	1
Питома вага доходу від одного клієнта в загальному доході від реалізації				+	1
Клієнтські бази			+		1
Кількість основних постачальників, залежність від них			+	+	2
Своєчасність оновлення виробничих потужностей		+	+	+	3

Переважає більшість нефінансових показників стосується оцінки нематеріальної складової вартості підприємства – інтелектуального капіталу, а саме: людського та соціального капіталу – кількість працівників, вікова структура працівників, досвід роботи, рівень кваліфікації, рівень освіти, кількість відпрацьованих годин протягом тижня, плинність кадрів, кількість клієнтів на одного працівника; інтелектуальної власності – кількість ліцензій, патентів на виробництво певних видів продукції; іншого організаційного капіталу – якість продукції та послуг, що виробляються; зовнішнього капіталу – кількість клієнтів, питома вага доходу, отриманого від одного клієнта в загальному доході від реалізації, кількість основних конкурентів, розмір ринкової частки, кількість основних постачальників, залежність від постачальників. Крім цього, передбачено також розрахунок нефінансових показників і для інших складових вартості підприємства, зокрема для фізичного капіталу – строк корисної експлуатації основних засобів, своєчасність оновлення обладнання.

Чіткий перелік та кількість нефінансових показників непередбачений, а залежить, в першу чергу, від наявності достатньої кількості інформації, необхідної для їх визначення. При цьому, із збільшенням обсягу інформації, що надається суб'єкту оцінки існує більша ймовірність того, що результати оцінки будуть максимально точними.

На наступному етапі здійснюється аналіз фінансових показників діяльності підприємства, що підлягає оцінці. Безпосередньому аналізу передують систематизація показників звітності в узагальнюючих таблицях, що здійснюється з метою забезпечення наочності даних для зручності майбутніх розрахунків. При цьому, підходи консалтингових компаній щодо бази на основі якої здійснюється розрахунок суттєво відрізняються. Так, методикою компанії American Business Appraisers, LLC та ООО АКЦ “Департамент професійної оцінки” передбачено необхідність здійснення аналізу фінансових показників на основі нескорегованої фінансової звітності, Patton&Associates, LLC – на основі скорегованої звітності, Valuation Services, LLP – як на основі скорегованої, так і на основі нескорегованої, що значно підвищує трудомісткість робіт.

Методиками оцінки вартості підприємства, які використовуються вищезазначеними консалтинговими компаніями, передбачено проведення аналізу структури та фінансового аналізу.

Як було зазначено вище, методиками оцінки вартості підприємства, що використовуються зарубіжними консалтинговими компаніями передбачена необхідність нормалізації фінансової звітності з метою більш точного відображення фінансового стану та результатів діяльності підприємства, шляхом усунення всіх статей, які є одноразовими та не мають безпосереднього відношення до його операційної діяльності. При цьому, зміст нормалізуючих корегувань залежить від специфіки діяльності суб'єкта господарювання, вартість якого оцінюється та, в переважній більшості, стосується переоцінки основних засобів за справедливою вартістю, виключення неопераційних активів та зобов'язань, виключення неопераційних доходів та витрат. Так, компаніями Patton&Associates, LLC та Valuation Services, LLP передбачено необхідність нормалізації звітності до розрахунку фінансових показників, American Business Appraisers, LLC – після їх розрахунку, ООО АКЦ “Департамент професійної оцінки” взагалі не передбачено.

Щодо змісту нормалізуючих корегувань, то при оцінці вартості ABC Communications, Inc. компанією American Business Appraisers, LLC Баланс було

скореговано наступним чином: виключено надлишкову суму грошових коштів, переоцінено основні засоби, виходячи із економічного строку корисного використання, виключено суму нарахованої амортизації, оскільки основні засоби переоцінені, виходячи з їх економічної вартості, переглянуто можливості отримання економічних вигід від інших необоротних матеріальних активів, скореговано нерозподілений прибуток для узгодження валюти балансу. До Звіту про фінансові результати вносилися наступні корегування: виключення неопераційних доходів та витрат.

Виключення неопераційних активів, неопераційних доходів та витрат передбачено також методикою оцінки вартості підприємства, що застосовується Valuation Services, LLP та Patton&Associates, LLC.

Після нормалізації звітності підприємства, вартість якого визначається, здійснюється прогнозування майбутніх показників його діяльності та складання прогнозованого балансу та прогнозованого звіту про фінансові результати. Однак дана стадія передбачена методиками компанії Valuation Services, LLP та American Business Appraisers, LLC, тоді як методиками інших компаній прогнозування є одним із підставів розрахунку вартості підприємства методом дисконтування грошових потоків.

Компаніями Valuation Services, LLP та American Business Appraisers, LLC застосовується поелементний метод прогнозування. При цьому, особлива увага приділяється прогнозуванню доходу від реалізації продукції та собівартості реалізації, тоді як інші показники розраховуються, виходячи із їх питомої ваги у доході від реалізації, що розраховується на основі середнього значення історичних показників.

При здійсненні прогнозування враховуються також плани керівництва щодо майбутньої діяльності та прогнозовані значення макроекономічних показників.

На наступному етапі здійснюється обрання методів оцінки та їх безпосереднє застосування.

Варто зазначити, що зарубіжними консалтинговими компаніями не приділяється достатньої уваги обґрунтуванню доцільності використання методів оцінки, оскільки використовуються всі можливі їх варіанти з подальшим узгодженням отриманих результатів. Такий підхід дозволяє, по-перше, уникнути впливу випадкових факторів, по-друге, уникнути помилок, що можуть виникнути у результаті неправильного застосування окремих методів оцінки, по-третє, врахувати кожну складову вартості підприємства.

Після безпосереднього розрахунку вартості підприємства відбувається формування Звіту про вартість підприємства та його передача замовнику. При цьому, у даному Звіті наводиться опис завдання на проведення оцінки, короткий опис об'єкта оцінки, результати аналізу фінансової звітності та нефінансових показників діяльності підприємства, перелік методів оцінки вартості підприємства та алгоритми розрахунків, узгодження результатів, отриманих із використанням різних методів та висновок про величину вартості підприємства.

За результатами проведеного дослідження визначимо основні недоліки притаманні методикам оцінки вартості підприємства, що застосовується провідними консалтинговими компаніями.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В ході здійсненого дослідження можна визначити основні групи недоліків, притаманних існуючим методикам оцінки вартості підприємства:

- 1) проведення фінансового аналізу на основі нескорегованої звітності, що зменшує цінність одержаних результатів для суб'єкта оцінки;
- 2) надмірний акцент на показнику вартості, розрахованому із застосуванням методу дисконтування

майбутніх доходів, ігнорування значень одержаних при застосуванні інших методів; 3) приділення недостатньої уваги не фінансовим показникам діяльності підприємства, вартість якого визначається, що характеризують ефективність управлінських дій в розрізі нематеріальної складової вартості підприємства як сукупності соціального, зовнішнього, організаційного та людського капіталів.

Здійснений моніторинг зарубіжної практики оцінки вартості підприємства як одного з етапів процесу вартісно-орієнтованого управління дозволив ідентифікувати зрізи облікової інформації, що необхідна для інформаційного забезпечення даного процесу та потребує відповідної модернізації підходу до організації бухгалтерського обліку.

Список використаної літератури:

1. *Момот Т.В.* Вартісно-орієнтоване корпоративне управління: від теорії до практики впровадження: монографія / Т.В. Момот. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 380 с. 2. Отчет об оценке пакета обыкновенных акций ОАО “Хладокомбинат” в размере 51% уставного капитала [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dpo.ru/business/report/> 3. Офіційний сайт компанії Valuation Services, LLC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.valuadder.com>. 4. Офіційний сайт ООО АКЦ “Департамент профессиональной оценки” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dpo.ru/> 5. American Business Appraisers Request for Documents & Information [Електронний ресурс]. – pp. 1-60. – Режим доступу: <http://www.businessval.com/> 6. American Business Appraisers SBA Business Review Questionnaire & Request for Documents [Електронний ресурс]. –

pp. 1-20. – Режим доступу: <http://www.businessval.com/> 7. Business Valuation: Situations & Pricing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pattonandassociates.com/bizvaluation.htm>. 8. *Leepsa N.* Value-based Management: Valuing the Values [Електронний ресурс] / N. Leepsa, P. Pradhan. – Режим доступу: http://www.indianmba.com/Faculty_Column/FC747/fc747.htm. 9. Patton&Associates, LLC Conclusion of Value [Електронний ресурс]. – 2009. – pp. 1-60. – Режим доступу: <http://www.pattonvaluations.com/bizvaldocs/SampleAutoParts.pdf>. 10. Ross & Company CPA, PLLC Business Valuation Report [Електронний ресурс]. – 2002. – 60 p. – Режим доступу: http://www.rosscompanycpa.com/images/Certified_Valuation_Report_Example.pdf. 11. *Smith J.* Valuation Services, LLC Business Valuation of Sample Industries, Inc. [Електронний ресурс] / J. Smith. – 2010. – 38 p. – Режим доступу: <http://www.valuadder.com/buy/SampleBusinessValuationReport.pdf>. 12. The Business Valuation Process [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessval.com/process.html>. 13. The Valuation Process [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pattonandassociates.com/bizvaluation.htm>.

ЛАГОВСЬКА Олена Адамівна – кандидат економічних наук, доцент Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– проблеми облікового забезпечення процесу управління.

Стаття до редакції надійшла: 11.03.12 р.